Länsstyrelsen
Jönköpings län

Waggeryds Museiförening
waggerydsmuseiforening@gmail.com

Rivningslov för skolbyggnad

Beslut

Länsstyrelsen upphäver det överklagade beslutet.

Beskrivning av ärendet

Miljö- och byggnämnden i Vaggeryds kommun beslutade den 26 maj 2026, § 82, att bevilja rivningslov för skolbyggnad på fastigheten Tofsvipan 4 i Vaggeryds kommun. I protokollet har i huvudsak följande anförts. Ansökan avser rivning av två skolbyggnader, en träbyggnad (byggnad 4) och byggnad 2. Nämnden har tidigare beslutat om rivningslov för byggnad 2. Det finns inget förbud mot rivning i gällande detaljplan. Träbyggnaden nämns i Vaggeryds kommuns kulturhistoriska utredning samt Vaggeryds kommuns kulturminnesvårdsprogram. Byggnaden är inte utpekad som byggnadsminne. I protokollet hänvisas till vad Boverket anger som skäl för att betrakta en byggnad som särskilt värdefull. Stora delar av byggnadens grundstenar ska bevaras och utgöra en del av utemiljön. Nämnden finner att byggnaden har betydande kulturhistoriska kvaliteter och mot bakgrund av såväl dess ålder enligt Boverkets vägledning som dess roll som äldsta ursprungliga byggnad inom skolområdet bör den principiellt värnas. Miljö- och byggförvaltningen finner även att skolans behov att få till en fungerande skolgård för högstadiet väger tungt. Sammanfattningsvis finner nämnden att det allmänna intresset av att skapa bättre och långsiktigt fungerande förutsättningar för skolans verksamhet och dess utemiljö väger tyngre än bevarandet av skolbyggnaden. I bilaga till protokollet anges bl.a. att högstadiet aldrig har haft någon bra skolgård, samt att när träbyggnaden rivs skapas möjlighet för en sådan skolgård. Utan ytan har högstadiet i princip ingen skolgård.

Waggeryds Museiförening (föreningen) har överklagat beslutet. Föreningen yrkar att Länsstyrelsen ska upphäva rivningslovet och återförvisa ärendet till nämnden för en ny prövning. I huvudsak har följande anförts. Föreningen är en ideell, icke vinstdrivande förening

som bildades år 1995. Föreningens verksamhet har ett tydligt och långvarigt kulturmiljöinriktat syfte. Föreningen har för närvarande 308 medlemmar enligt verksamhetsberättelsen för 2025. Waggeryds Museiförening bildades 1995 och har sedan dess bedrivit kontinuerlig verksamhet i Vaggeryd. Föreningen har således bedrivit verksamhet under betydligt längre tid än de tre år som anges i 16 kap. 13 § miljöbalken (1998:808, MB). Överklagandet av rivningslovet för Västra skolan ligger direkt inom ramen för föreningens ändamål och ordinarie verksamhet. Föreningens engagemang i ärendet grundar sig på dess uppdrag att värna, dokumentera och tillgängliggöra Vaggeryds kulturhistoriska miljöer och byggnader. Frågan om rivning aktualiserar tydliga kulturmiljöhänsyn. Föreningen har talerätt mot beslutet om rivningslov. Västra skolan uppfördes år 1914 och var den första skolbyggnaden som uppfördes av det nybildade municipalsamhället i Vaggeryd. Byggnaden representerar inte endast skolans historia utan också samhällets framväxt under början av 1900-talet. Få byggnader har en så tydlig koppling till ortens gemensamma historia och identitet. I Jönköpings läns museums ”Kulturhistorisk utredning och bevarandeförslag för Hok, Vaggeryd och Skillingaryd” från 1981 anges byggnaden som ”byggnad av kulturhistoriskt värde”. Byggnaden har efter mer än hundra år i huvudsak bevarat sitt ursprungliga yttre vilket innebär att dess autenticitet är hög. Enligt vedertagen antikvarisk praxis utgör detta en mycket viktig bevarandegrund. Kommunens kulturmiljöplan betonar att kommunen ska vara ett föredöme när det gäller att bevara och förvalta kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Det innebär att särskilt höga krav bör ställas på att kommunen ska kunna visa att alla rimliga alternativ till rivning har prövats. En rivning innebär att ett kulturhistoriskt värde som byggts upp under mer än ett sekel går förlorat. Ett sådant värde kan inte återskapas genom nybyggnation. Tidigare tankar om användning för olika skoländamål har inte på allvar prövats. Nämnden har inte gjort en tillräckligt grundlig kulturhistorisk prövning. Förutsättningarna för rivningslov är inte tillräckligt utredda.

Fastighetsenheten i Vaggeryds kommun (sökanden) har getts tillfälle till yttrande, men har inte avhörts.

Motivering till beslutet

Enligt 9 kap. 75 § plan- och bygglagen (2010:900, PBL) ska rivningslov ges för en åtgärd som avser ett byggnadsverk eller en del av ett byggnadsverk som inte omfattas av rivningsförbud i en detaljplan eller områdesbestämmelser. Av 9 kap. 76 § PBL framgår

att rivningslov inte får ges om byggnadsverket bör bevaras på grund av byggnadsverkets eller bebyggelsens historiska, kulturhistoriska, miljömässiga eller konstnärliga värde.

Länsstyrelsen har först att ta ställning till om föreningen har talerätt.

Talerätt

Enligt 13 kap. 8 § PBL, och 42 § förvaltningslagen, (2017:900, FL), har den som ett beslut angår rätt att överklaga beslutet om det gått denne emot. Enligt artikel 9.3 i Århuskonventionen ska den allmänhet som uppfyller nationella kriterier ha rätt att få beslut som strider mot miljölagstiftningen prövade. Klagorätten omfattar alla beslut som på något sätt är relaterade till miljön, vilket inkluderar kulturmiljöfrågor. För att en kulturmiljöorganisation ska anses ha klagorätt mot ett beslut om rivningslov krävs att organisationen har till uppgift att tillvarata kulturmiljöintressen, och i övrigt uppfyller kriterierna i 16 kap. 13 § MB, samt att rivningslovet aktualiserar hänsynstaganden som är tydligt relaterade till kulturmiljön (se Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 19 december 2024, mål nr P 12117-23, samt Högsta domstolens beslut den 17 november 2023 i mål nr Ö 7708-22).

Länsstyrelsen finner inte skäl att ifrågasätta de uppgifter som föreningen har lämnat om föreningen och dess verksamhet. Av föreningens stadgar framgår att föreningen har till uppgift att tillvarata kulturmiljöintressen. Rivningslovet aktualiserar enligt Länsstyrelsen uppfattning hänsynstaganden som mer tydligt är relaterade till kulturmiljön. Sammantaget finner Länsstyrelsen att föreningen uppfyller kriterierna för klagorätt i 16 kap. 13 § MB och att den berörs av beslutet om rivningslov på ett sådant sätt att den har rätt att överklaga det.

Länsstyrelsen har därför att pröva överklagandet i sak.

Prövning i sak

Den aktuella byggnaden omfattas inte av rivningsförbud enligt gällande detaljplan. Frågan i ärendet är därför om byggnaden har sådana värden att den bör bevaras, och om rivningslov enligt 9 kap. 76 § PBL av den anledningen inte får ges. Enligt 8 kap. 13 § PBL får en byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt inte förvanskas. Den aktuella skolbyggnaden (på dåvarande fastigheten Ärlan 5) är redovisad som

kulturminne både i Kulturminnesvårdsprogram för Vaggeryds kommun, 1990-04-23, och i Kulturhistorisk utredning, rapport nr 29, från år 1988. I den senare beskrivs skolbyggnaden som en skolbyggnad i två våningar, uppförd av plank 1914, med fasad av faluröd locklistpanel och taktäckning av bruna betongpannor.

Nämnden hänvisar till vad Boverket anger på sin hemsida angående förvanskningsförbudet. Där anges bl.a., att även om byggnadens ålder i sig inte är argument nog för att en byggnad ska anses särskilt värdefull så utgör byggnader uppförda före 1920-talets bebyggelseexpansion en så begränsad del av dagens byggnadsbestånd att sannolikheten att en till sin karaktär någorlunda välbevarad byggnad från den eran ska uppfylla något av kriterierna för en särskilt värdefull byggnad är mycket hög. Av den anledningen bör sådana byggnader betraktas som särskilt värdefulla om det inte kan motiveras varför de inte är det (se Boverket (2025), Förvanskningsförbudet, https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/kulturvarden/kulturvarden-i-plan---och-bygglagen/krav-pa-byggnadsverk-och-tomter/forvanskningsforbudet/, i dess lydelse 2026-11-09).

Skolbyggnaden är som solitär en sådan byggnad som utgör en av Vaggeryds äldsta bevarande byggnader. Skolbyggnaden är till sin exteriör synnerligen välbevarad och relaterat till vad Boverket anger är den i alla avseenden en byggnad som ska betraktas som särskilt värdefull.

Med folkskolestadgan från år 1842 följde en omfattande utbyggnad av landets skolbyggnader. Den aktuella byggnaden är en god representant för den tidens skolhusbyggande som följde. I de större städerna började man vid tiden uppföra mer monumentala läropalats i sten och tegel medan skolorna på landsbygden fortfarande dominerades av trähus. I sin utformning uppvisar skolan en påkostad ambition och ska tolkas som ett uttryck för den viktiga funktion och märkesbyggnad som skolan och skolbyggnaden utgjorde vid uppförandet. Att den aktuella skolbyggnaden ingår som del i en sammansatt skolmiljö där flera generationers skolbyggnader är samlade utgör en förstärkande kvalitet och gör att det finns samlat ett sekel av skolverksamhet manifesterat i den fysiska miljön.

Länsstyrelsen finner vidare anledning att erinra om att även om en byggnad skulle bedömas vara i ett dåligt skick, minskar inte dess kulturhistoriska betydelse. Ett eftersatt underhåll utgör inte argument för att det allmänna intresset av att byggnaden ska

bevaras ska underordnas det enskilda intresset av att riva den. I det aktuella fallet gör de betydande kulturhistoriska kvaliteterna som skolbyggnaden uppvisar, att byggnaden får anses vara en särskilt värdefull byggnad och en rivning är inte motiverad.

Sammanfattningsvis är byggnaden en av Vaggeryds äldre bevarande byggnader och genom sin funktion och läge utgör byggnaden en stark kunskapsbärare i samhället. Skolbyggnaden har en i stort sett oförändrad exteriör och är av betydelse som ett uttryck för en tidig skolbyggnad. Vidare medför byggnadens ålder att det finns anledning att tillskriva den ett stort kulturhistoriskt värde då den i övrigt bevarade delen av den äldre bebyggelsemassan i Vaggeryds tätort är liten. Länsstyrelsen finner vid en sammantagen bedömning att byggnaden får anses vara en sådan särskilt värdefull byggnad som avses i 8 kap. 13 § PBL, samt att det inte har framgått annat än att den har sådana kulturhistoriska värden att det allmänna intresset av att byggnaden bevaras väger tyngre än sökandens intresse att riva den. Det överklagade beslutet ska därför upphävas.

Beslutet kan överklagas

Se information nedan hur du kan överklaga beslutet.

Beslutande

Beslutet har fattats av länsjurist Johan Nilsson. I den slutliga handläggningen har också enhetschef kulturmiljöenheten Mattias Sörensen medverkat.

Kopia till

Fastighetsenheten i Vaggeryds kommun, fastighet@vaggeryd.se
Miljö- och byggnämnden i Vaggeryds kommun, info@vaggeryd.se

Beslutet kan överklagas hos mark- och miljödomstolen

Om du inte är nöjd med Länsstyrelsens beslut, kan du skriftligen överklaga beslutet hos mark- och miljödomstolen.

Så här överklagar du beslutet

Länsstyrelsen måste pröva att överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare tillsammans med handlingarna i ärendet. Därför ska du lämna eller skicka din skriftliga överklagan till Länsstyrelsen i Jönköpings län antingen via e-post; jonkoping@lansstyrelsen.se, eller med post; Länsstyrelsen i Jönköpings län, 551 86 Jönköping.

Tiden för överklagande

Ditt överklagande måste ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag du fick del av beslutet. Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ditt överklagande kan du be att få ytterligare tid till att utveckla dina synpunkter och skälen till att du överklagar. Sedan är det mark- och miljödomstolen som beslutar om tiden kan förlängas.

Parter som företräder det allmänna ska ha kommit in med sitt överklagande **inom tre veckor** från den dag då beslutet meddelades.

Ditt överklagande ska innehålla

- Vilket beslut som du överklagar, beslutets datum och diarienummer.
- Hur du vill att beslutet ska ändras.
- Varför du anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt.

Om du har handlingar som du anser stödjer ditt överklagande bifogar du kopior på dessa. Kontakta Länsstyrelsen i förväg om du behöver bifoga filer som är större än 25 MB via e-post.

Ombud

Om du anlitar ett ombud som sköter överklagandet åt dig ska ombudet uppge sitt namn, adress och telefonnummer. Ombudet bör också bifoga en fullmakt.

Behöver du veta mer?

Har du ytterligare frågor kan du kontakta Länsstyrelsen via e-post, jonkoping@lansstyrelsen.se, eller via växeltelefonnummer 010-223 60 00. Ange diarienummer 5634-2026.